

ניתוח ולקחים

הקרב בתוך השטח הבנוי הסתיים בכיבוש העיירה אֶרְטוֹנָה על-ידי התוקף. עם זאת, יש לציין שהמשימה של הגרמנים המגנים לא הייתה למנוע את כיבוש אֶרְטוֹנָה בכל מחיר, אלא רק **לעכב** את התקדמות הקנדים צפונה על כביש החוף. השיטה שבה בחר המפקד הגרמני הייתה לנהל קרב הגנה, ולא להסתפק בקרב השהיה, שכן הוא הניח שבדרך הזאת הוא יעכב את הקנדים זמן רב יותר. הודות לניצול נכון של השטח, הצליח גדוד גרמני אחד לעכב אוגדה קנדית במשך חמישה ימים, ואז, עקב הצטברות אבדותיו, הכניס מפקד האוגדה הגרמני גדוד נוסף לקרב, שעכב את הקנדים במשך יומיים נוספים. אחד ההישגים המבוקשים בקרב השהיה הוא צמצום הנפגעים של המשימה. במקרה הזה החליט מפקד האוגדה הגרמני שהמחיר של אובדן גדוד, ולנוכח החלטתו לתגבר את הגדוד הזה, כנראה שאף יותר, כדאי בתמורה לזמן שמרוויחות אוגדתו ויתר עוצבות הצבא הגרמני כדי להשלים את נסיגתו והיערכותו בקו הגנה חדש על הגדה הצפונית של נהר אֶרְטוֹנָה־פֶּסְקֶרָה – כ־35-40 קילומטרים צפונית לאֶרְטוֹנָה.

שיטת ההגנה של הגרמנים הייתה:

- א. **הגנה סדורה.** בוצע נוהל קרב מלא, והוכנו ביצורים ומכשולים רבים לפני הגעת הקנדים. תוך כדי הקרב המשיכו לבנות ולייצר ביצורים ומכשולים נוספים.
- ב. **הגנה גמישה.** הגרמנים לא התעקשו על החזקת שטח, אבל התעקשו על גביית מחיר תמורת כל בניין שעליו ויתרו.
- ג. **שילוב של נייחות וניידות:** השיטה התבססה על עמדות נייחות, אבל העבירה כוחות ביניהן כדי לתגבר גזרות מותקפות.
- ד. **שילוב מרכיבים תוקפניים בהגנה שבעיקרה הייתה סבילה.** במהלך שעות היום הגרמנים רק הגנו על בניינים מותקפים, ולא נקטו כל פעולה התקפית. לעומת זאת, בשעות החשכה יזמו מגוון רב של פשיטות נגד - לא התקפות נגד, שכן לא ניסו לכבוש חזרה בניינים, אלא רק לגרום אבדות ולסגת. רק כאשר מצאו בניין שהקנדים לא הגנו עליו, השתלטו עליו שוב. בנוסף החדירו חוליות של צלפים לעורף הקנדי כדי להציק להם ולגרום להם תחושה של אי ביטחון בשטח שאותו החשיבו הקנדים לשטח מטוהר.

לכאורה, ההגנה הגרמנית נכשלה - אוֹרְטוֹנָה נכבשה, והכביש הראשי שעבר דרכה נפתח לתנועה של כוחות בעלות הברית, ואולם, זאת רק לאחר 8.5 ימים של לחימה עצימה שבמהלכם הצליחו התוקפים להתקדם במצטבר פחות מ־1,000 מטרים. למעשה, אלמלא הצלחת מהלך עקיפת העיירה, שהחל רק ביום הרביעי של הקרב, הלחימה בתוכה הייתה נמשכת כנראה כמה ימים נוספים. השבוע הזה העניק למפקד הזירה הגרמני את הזמן הדרוש להשלמת הנסיגה של יתר כוחותיו ולהיערכותם מחדש להגנה בקו החדש.

הלקח שאפשר ללמוד מאופן ניהול הקרב על־ידי הגרמנים הוא, שבניגוד לדעה המקובלת, **אין קשר מחייב בין הישג מבצעי מסוים (המשימה) ובין צורת קרב מסוימת (השיטה).**

מנגד, המשימה של הקנדים הייתה לרדוף אחר הכוחות הגרמניים הנסוגים על-מנת לעכב אותם ולמנוע מהם היערכות מלאה בקו ההגנה החדש – מפקדי בעלות הברית לא השלו את עצמם שיצליחו ללכוד את הגרמנים הנסוגים ולהשמיד אותם. כמו-כן, חשוב היה להשתלט בהקדם על הנמל של אוֹרְטוֹנָה ועל הכביש הראשי שהיו חיוניים להובלת הספקה לכוחות בעלות הברית המתקדמים צפונה.

על סמך הניסיון של הקרבות הקודמים בשטחים הבנויים באיטליה, הקנדים ציפו שלא תהיה התנגדות של ממש בתוך העיירה עצמה, ולכן מפקד האוגדה הקנדית ומפקד חטיבה 2 הקנדית, שהובילה את האוגדה, נקטו שיטה של קרב התקדמות, והטילו על גדוד אֶדְמוֹנְטוֹן לפעול כמשמר קדמי. כאשר התברר שהגרמנים מתעקשים להגן על העיירה ושההתנגדות קשה, שינה מפקד האוגדה את המשימה של חטיבה 2 לכיבוש העיירה, והחטיבה עברה מקרב התקדמות לקרב התקפה. בזאת הוא ויתר למעשה על רדיפת הכוחות הגרמניים הנסוגים, והעניק להם את הזמן שהם רצו להיערכות מחדש. בשל מאפייני השטח באוֹרְטוֹנָה ובסביבתה ואופן היערכות הגרמנים כדי לנצל את המאפיינים האלה, נוהלה ההתקפה של חטיבה 2 כתמרון חזיתי לכל רוחב העיירה. אמנם מאמץ ההתקפה על הכביש הראשי הוגדר כמאמץ העיקרי, אבל עוצמת הכוח שהוקצתה לו לא הייתה באמת חזקה יותר מאשר העוצמה שהוקצתה למאמץ המשני, כך שהיותו מאמץ-עיקרי לא בא לידי ביטוי.

רק ביום הרביעי של הקרב הבין מפקד האוגדה הקנדית שכדאי ליזום מאמץ חדש כדי לעקוף את העיירה דרך הגבעות מצפון-מערב לה והטיל לשם כך חטיבה אחרת. לא ברור מדוע נדרש לו זמן רב כל־כך כדי להגיע למסקנה הזאת ולפעול בהתאם. עוד פחות ברור מדוע מרגע

שיזם את המהלך העוקף, לא הורה לחטיבה 2 לעצור את התקפתה החזיתית ולהמתין להשלמת המהלך העוקף - זאת אף שהוא היה יכול להעריך שהצלחת המאמץ העוקף תגרום לגרמנים לסגת מן העיירה גם ללא המשך הלחימה של חטיבה 2, ושגם אם הגרמנים לא יסיגו את הגדוד הערוך בתוכה, יהיה הרבה יותר קל להכניעו לאחר שיכותר וכך יפחית את מספר הנפגעים הקנדים. בסופו של דבר, הקרב הוכרע לטובת הקנדים עקב שני גורמים:

- השחיקה המצטברת של כוח המגן הגרמני עקב תוקפנות בלתי פוסקת של הקנדים ועדיפותם בעוצמת הכוח הלוחם.
- הצלחת המהלך העוקף.

בחוכמה שלאחר מעשה ברור למדי שאילו הקנדים היו נמנעים מלהיכנס לתוך העיירה, או לכל היותר היו מסתפקים בפעילות המכוונת לרתק את הכוחות הגרמניים שבתוכה ואת תשומת הלב של מפקדיהם למתרחש בעיירה, ובמקום זאת היו יוזמים את המהלך העוקף כבר ביום הראשון של הקרב, הם היו מצליחים לכבוש את אֶרְטוֹנָה מהר יותר ועם פחות נפגעים ומצמצמים באופן משמעותי את הזמן שיכלו הגרמנים להשקיע בהיערכותם להגנה בקו החדש. אין זה אומר שהגרמנים המכותרים היו נכנעים ללא-קרב – בהרבה מקרים כוחות גרמנים מכותרים המשיכו להלחם במשך זמן רב כל עוד היו להם נשק ותחמושת. אולם, ללא יכולת לחדש את מלאי התחמושת, לתגבר בחיילים נוספים וכשהם עומדים בפני התקפה מתכנסת מכמה כוונים, הבסת הגרמנים בעיירה היתה קלה יותר.

הלקח המרכזי שאפשר להפיק מאופן ניהול הקרב על-ידי המפקדים הקנדים הוא הצורך בערנות ביחס לשינויי מצב המחייבים עיון חוזר בהגדרת ההישג המבצעי (המשימה) וצורת הקרב המיושמת להשגתו (השיטה) והקשר בין שניהם לבין מטרת הקרב (כאמור, דבקות במשימה צריכה להיות לאור המטרה). הקנדים דבקו תחילה בשיטה וכשהבינו, באיחור, שהשיטה כבר אינה מתאימה, המשיכו לדבוק במשימה בלי שזו תשרת את המטרה. למעשה, החלטות מפקד האוגדה הקנדי העניקו לגרמנים מראש את ההישג המבצעי שרצו - עיכוב הקנדים, ללא כל קשר לעוצמה של התנגדות הגרמנים בתוך אֶרְטוֹנָה.

הערות והארות על לחימת המגן

אין בידי מסמכי לקחים או תיאורים וניתוחים של הגרמנים את הקרב, ולכן קשה לדעת מה הם למדו תוך כדי הקרב ואחריו. לפיכך, כל ההארות וההערות שלהלן הן הערכות שלי על סמך ניתוח שיטות הפעולה שנקטו הגרמנים ושינויים שערכו בהן תוך כדי הקרב וגם האופן שבו השפיעו שיטות הפעולה של הגרמנים על הקנדים.

מהלכי המגן שהצליחו במיוחד, כלומר, הקשו במיוחד על התוקף, היו:

א. מספרם הרב של המוקשים, המלכודים והמטענים וכן חסימת הרחובות בעיי חורבות של בניינים הרוסים. מובן שמכשולים שנשלטו באש היו יעילים יותר, אבל גם המוקשים והמלכודים שלא נשלטו באש על-ידי כוחות המגן גבו אבדות, ולכן חייבו התייחסות זהירה שעיכבה את התנופה של הכוחות התוקפים.¹¹

ב. הכנה מראש של כמה קווי ביצורים ושטחי השמדה אפשרה נסיגה מדורגת של הכוחות הגרמניים בלי לאבד שליטה על קצב הלחימה. שיטת הפעולה הזאת מימשה את מרכיב העומק בעקרון העומק והעתודה.

ג. הפעולות ההתקפיות של המגן. מכיוון שלא התכוונו להחזיק בעיירה, הגרמנים לא הטילו התקפות נגד גדולות במטרה לכבוש חזרה שטחים שנכבשו על-ידי קנדים. עם זאת, הגנתם לא הייתה סבילה לחלוטין - הם ניצלו כל הזדמנות להסתכן חזרה לבניינים שכבשו הקנדים ולא הקצו כוח שיחזיק בהם. על-ידי כך הגרמנים אילצו את הקנדים לעצור את התקדמותם ולחזור לכבוש שוב את הבניינים האלה. כמו כן ערכו הגרמנים פשיטות ממוקדות על בניינים נבחרים שבהם שהו כוחות קטנים של הקנדים כדי לגרום לנפגעים, והסתננו לעורף הכוחות של הקנדים כדי לפגוע בחיילים שהאמינו שהם נמצאים במקום בטוח ולא הקפידו על תנועה זהירה. הפעולות הקטנות האלה בעורף הקנדי בלבולו מאוד את המפקדים ואת החיילים הקנדים. אלה איבדו את הביטחון בהמשך ההתקדמות, ונאלצו להשקיע חלק ניכר מכוחם ומזמנם בטיהור חוזר של שטחים שלכאורה כבר טיהרו קודם, להקצות כוחות לשמירה על העורף שבאו על חשבון עוצמת הכוחות המוקצים להמשך ההתקפה ולפזר את

¹¹ מגוון המלכודים היה גדול מאוד. צורת המלכוד הנפוצה ביותר הייתה שימוש בתלי הפעלה ממעידים במסדרונות אפלים או מאחורי דלתות. בנוסף נעשה שימוש במגוון חפצים לכאורה תמימים שמולכדו, למשל, ידיות הדחה של אסלות בחדרי שירותים ואריזות של מוצרי מזון. רוב המלכודים כללו מטעני נפץ תקינים או רימוני יד שנצרתם הוסרה וכל תזוזה של החפץ שהסתיר אותם שחררה את ידית הייזום.

כוחותיהם לרוחב החזית כדי לנסות ליצור קו חזית רציף שיסכל את הסתננות הגרמנים לעורפם. גם הפיזור הזה בא על חשבון עוצמת הכוחות בצירי המאמצים ההתקפיים והאט את ההתקדמות. דרך הפעולה הזאת ממחישה כיצד אפשר לממש את עקרונות היוזמה, ההתקפיות והתחבולה גם בקרבות הגנה.

נקודת תורפה חשובה של המגנים הייתה היעדר נשק יעיל נגד טנקים. בידי הגרמנים היו רק כמה תותחים נגררים כבדים ומסורבלים שאותם התקשו להניע ממקום למקום. בדרך־כלל, מרגע שתותח כזה הוצב בעמדה וירה, כבר לא היה אפשר לחלץ אותו משם לפני שהושמד. התוקף ניצל את נקודת התורפה הזאת, והפעיל טנקים מטווח קרוב מאוד כדי לתגבר את עוצמת האש של הרגלים שלו (ראו להלן).

כמה נקודות נוספות שרצוי לשים אליהן לב:

א. החלטת מפקד הגדוד הגרמני לחלק את כוחו לשניים, ולקיים סבב בין שני החלקים האלה כדי לשמור על רעננות הלוחמים לאורך זמן. המחיר של ההחלטה הזאת היה נחיתות כמותית של הכוחות המגנים הנלחמים בכל רגע נתון. עם זאת, ההחלטה אפשרה לשמור על רצף לחימה של 24 שעות במשך כמה יממות. זאת לעומת הכוחות הקנדיים שתקפו רק בשעות היום, ובכל לילה עצרו לנוח, למלא מחדש תחמושת, מים ואוכל ולהתארגן מחדש. לפיכך, בעוד שבשעות היום התמקדו הגרמנים בלחימה הגנתית מול הכוחות הקנדיים שתקפו בעדיפות של עוצמה, בלילות יכלו הגרמנים ליזום מהלכים התקפיים עם כוחות רעננים. דרך הפעולה הזאת מימשה את העיקרון של רציפות והמשכיות על חשבון העיקרון של ריכוז מאמץ. במידת־מה, היא אפשרה גם את קיומה והפעלתה של עתודה למקרה שהקנדים יבקיעו במהירות את קו ההגנה הדליל בחזית.

ב. פיזור הכוחות המגנים לפעולה בחוליות אפשר להם לכסות את כל רוחב חזית הלחימה, כך שבשום שלב לא הצליחו התוקפים לנצל פְּרָצה במערך הגרמני כדי להסתנן לעורף המגן ולקפל את היערכותו מאחור. בכך מימשו הגרמנים את עקרון האבטחה שמנע מן הקנדים להפגיע אותם בהתקפה דרך פְּרָצה בהיערכות הגרמנית. בנוסף, מכיוון שלעתים קרובות הקנדים פוצצו בניינים שלמים על מגניהם באמצעות ירי פגזים על־ידי טנקים ותותחים - הימנעות מריכוז של לוחמים רבים בבניין אחד צמצמה את מספר הנפגעים בכל אירוע כזה. מנגד, הדבר אפשר לתוקף לכבוש בניינים בשל עדיפות כוח, שכן בדרך־כלל מחלקה קנדית

תקפה חוליה גרמנית. בדומה להחלטה של המפקד הגרמני להחזיק במנוחה כמחצית מן הכוח בכל עת – כך גם ההחלטה לפזר את הכוח לכל רוחב החזית פגעה במימוש עקרון ריכוז המאמץ. הפיצוי על כך ניתן באמצעות שימוש במכשולים ובביצורים רבים שהאטו את התקדמות הקנדים, ואפשרו למפקד הגרמני להגיב להישגים של הקנדים באמצעות הסטת כוחות כדי ליצור ריכוז מקומי במהירות רבה מזו שהקנדים יכלו לנצל הישגים אלה.

ג. המגן לא הסתפק בפריסת המכשולים הראשונית שלו - במשך כל הקרב פעלו חבלנים גרמנים להוסיף מוקשים, מטענים ומלכודים ולהחריב עוד בניינים כדי לתגבר את המכשולים המעכבים את הקנדים. מאמץ תגבור המכשול נעשה לפי הכיוונים שהעריך המפקד הגרמני את ריכוזי המאמצים ההתקפיים של הקנדים.

ד. למגנים לא הייתה יכולת משמעותית של אש כבדה. הם הסתייעו בכמה מרגמות בינוניות בפיקוד ישיר של הגדוד הערוך בתוך העיירה ובכמה תותחים של חטיבת האם או של האוגדה, אבל מספר פצצות המרגמה ופגזי התותחים שבידיהם היה מצומצם מאד לעומת הכמות שבידי הקנדים ולא היתה להם יכולת לכונן את האש הזאת באופן מדויק וקרוב לכוחות הרגליים שלהם כדי לסייע להם. לפיכך, הם הסתפקו בהפגזה כללית אקראית של העורף של התוקף ללא הכוונה או בקרה. במשך רוב הזמן עצימות האש היתה בהיקף של אש הטרדה. מדי פעם, כאשר תצפיתן גרמני הצליח להסתכן לעורף הקנדי, הוא כיוון אש מדויקת יותר על מטרות מסוימות: כלי רכב או קבוצות של חיילים קנדים חשופים ברחוב. האש הזאת גבתה מחיר מן הקנדים והצליחה לגרום לעיכובים בתנועתם, אבל לא הייתה לה יכולת לבלום כוח קנדי התוקף בית מסוים או לספק הכנה להתקפת נגד מרוכזת על יעד כלשהו.

ה. כדי לחמוק מאש ארטילרית של התוקף נמנעו המגנים מהתמקמות על גגות הבניינים. עם זאת, בכל מקום שיכלו, נערכו במקביל בכמה קומות שונות - מן המרתפים עד הקומה העליונה - כדי להנחית מכת אש בו־זמן מכמה זוויות גובה.

ו. ברוב המקרים הבניינים היו מעוזי התנגדות, ואילו הרחובות והכיכרות היו שטחי ההשמדה. שטחי ההשמדה הללו ברחובות ובכיכרות נשלטו לא רק מבניין בודד וחזיתי, אלא מכמה בניינים, כולל כאלה שהיו ממוקמים באגפי שטח ההשמדה, שהירי מהם נעשה בזווית חדה שביסטה את שטח ההשמדה מהאגף. על אף האמור לעיל, היו בניינים שנקבעו כשטחי

השמדה. הם מולכדו והוטמנו בהם מטעני נפץ גדולים שהיו מחוברים בחוט טלפון לעמדות תצפית בבניינים סמוכים כדי שאפשר יהיה לפוצץ אותם כאשר ייכנסו לתוכם הקנדים.

הערות והארות על לחימת התוקף

הקנדים נכנסו לקרב ללא הכשרה ייעודית וללא ניסיון של ממש בלחימה בשטחים בנויים, ולכן יש לציין לחיוב את המהירות שבה הפיקו לקחים, הפיצו אותם ויישמו אותם. לקנדים נדרש יום שלם כדי להבקיע את מערך ההגנה הגרמני בפאה הדרומית של העיירה - הם התקדמו 200-300 מטרים בלבד. מרגע שחדרו לתוך העיירה נדרשו לקנדים שבע יממות וחצי כדי להתקדם כ-750 מטרים, ובסופו של דבר החליטו הגרמנים לסגת כאשר המאמץ העוקף איים לכתר אותם. יש להזכיר שוב שהקנדים לא ציפו להתנגדות של ממש בעיירה - הם ציפו לכל היותר לקרב השהיה חלש, ולכן לא נערכו מראש להתקפה סדורה ולא תכננו סיוע של אש ארטילרית.

לאחר שחדרו לתוך העיירה הסתפקו הקנדים בהתקפה בגזרה צרה - לאורך הכביש הראשי בלבד - אבל עוצמת הכוח התוקף לא הספיקה כדי להבקיע דרך הכוחות הגרמניים הערוכים מולו. והגרמנים תקפו את אגפיו. לפיכך נאלצו הקנדים להכניס כוחות נוספים לעיירה ולתקוף במקביל לכל רוחבה, כדי להגביר את עדיפותם הכמותית ביחס לכוח הגרמני המגן ולשחרר את המאמץ העיקרי מפגיעות חוזרות ונשנות באגפיו.

ההתקפה של הקנדים התנהלה על בסיס של ריכוז עוצמה עדיפה בכל הסתערות, ולמעט תחבולות קטנות ומקומיות (שיוזכרו להלן) לא ננקטה תחבולנות חטיבתית או גדודית כוללת. ככלל, נראה שלדרגים הבכירים המימוש של עקרון הפשטות היה חשוב יותר מאשר מימוש עקרון התחבולה.

יתר על כן, הקנדים העדיפו להילחם רק בשעות האור, ובכל לילה עצרו לנוח, לארגן מחדש את יחידותיהם ולתספק אותן. כלומר, הם ויתרו על מימוש מרכיב הרציפות בעקרון הרציפות וההמשכיות. היו לכך שתי סיבות:

הראשונה - כדי לרכז עדיפות עוצמה בכל התקפה הם לא החזיקו בעתודות, ולכן כל הכוח הלוחם מוצה במהלך הלחימה, והלוחמים והיחידות נזקקו לזמן כדי להתאושש.

הסיבה השנייה - הלחימה בלילה נתפסה כמסובכת יותר לניהול, ולכן המפקדים הקנדים, שהתקשו לשלוט בלחימה גם ביום, העדיפו שלא להסתכן (מימוש עקרון הפשטות).

כל אחד מן הגדודים התוקפים תקף עם שלוש פלוגות במקביל ללא עתודה.¹²

כדי להימנע מחשיפת אגפי פלוגותיו התוקפות, כל גדוד הקפיד לתאם את קצב ההתקדמות בין פלוגותיו כדי לשמר חזית רציפה ואחידה. כתוצאה מכך, נשמר עקרון האבטחה, אבל קצב ההתקדמות הכללי של כל גדוד נקבע על-ידי הפלוגה האטית ביותר. במאמץ העיקרי הוקצה לכל פלוגה טור בניינים אחד. הפלוגה כבשה את הבניינים בטור שלה בזה אחר זה. במאמץ המשני הוקצה רחוב אחד לכל פלוגה; זו הייתה אחראית בזמן לשני טורי בניינים - אחד בכל צד של הרחוב.

למרות המאמץ לשמר חזית רציפה באופן כללי נוהלו ההתקפות הפלוגתיות בכל גדוד בדירוג מתואם על-ידי מפקד הגדוד - זאת כדי לנסות לבלבל את הגרמנים בנוגע לבניין היעד הבא. כלומר, בכל רגע נתון בכל גזרה גדודית תקפה רק פלוגה אחת (למעשה, כפי שיוסבר בהמשך, רק מחלקה אחת). נוסף על כך שאולי הטעתה את הגרמנים, השיטה הזאת אפשרה גם לרכז את עוצמת האש המסייעת, טנקים וארטילריה עבור אותה התקפה, ובכך מימשה את העקרונות ריכוז המאמץ ומיצוי הכוח. ואולם, מנגד, היא העניקה לגרמנים זמן לאתר בכל פעם את המאמץ הנוכחי, ולנסות לשנות את היערכותם בהתאם.

ההתקפה של כל פלוגה התנהלה בדירוג מחלקות - לכל מחלקה הוקצה בניין אחד לכיבוש; שתי המחלקות האחרות המתינו לה בניין או שניים מאחור. לפני כל התקפה מחלקתית על הבניין הבא ערכו מפקד הפלוגה ומפקד המחלקה נוהל קרב ייעודי לאותו בניין. לאחר שהבניין נכבש הובא אליו מפקד המחלקה שהיה אמור לתקוף ממנו לבניין הבא. מפקד הפלוגה ומפקד המחלקה ערכו נוהל קרב ייעודי לבניין הבא, וחוזר חלילה. ביום לחימה אחד כבשה מחלקה אחת לכל היותר שלושה בניינים. לאחר כיבוש כל בניין נחה המחלקה והתאוששה בשעה שהמחלקות האחרות תקפו, ואז נשלחה לכבוש את הבניין הבא. ברוב הימים מספר הבניינים שנכבשו היה מועט יותר, והיו ימים שבהם הפלוגות לא הצליחו לכבוש אפילו בניין אחד. הצורך לעצור כדי לבצע נוהל קרב ייעודי לכל בניין פגע במימוש מרכיב הרציפות בהתקפה בעיקרון של הרציפות וההמשכיות, הגם שמומש מרכיב ההמשכיות.

¹² אמנם לפי התקן, גדוד רגלים קנדי כלל ארבע פלוגות רגלים ועוד פלוגת נשק מסייע, אבל לנוכח האבדות הרבות, כדי שיוכלו לשמר את המסגרות הפלוגתיות בגודל סביר, נאלצו הקנדים לבטל פלוגה אחת בכל גדוד ולפזר את אנשיה בין הפלוגות הנתרות.

מפקד הפלוגה לא הסתער עם המחלקה התוקפת, אלא צפה בהתקפתה מן הבניין הקודם שנכבש. הוא התקדם לתוך הבניין הבא רק לאחר שהסתיים בו הקרב. ככלל, כל התקפה מחלקתית בוצעה בשילוב כוחות של מחלקת הרגלים עם חוליות פלסים, טנקים וארטילריה. ברחובות שלא התאפשרה כניסה של טנקים גרוו החיילים פנימה בידיהם תותחים קטנים נגד טנקים. ברחובות מסוימים נאלצו להסתפק במטולי פצצות אישיים (מטול פצצות נגד טנקים מסוג PIAT¹³). כל הסתערות על בניין החלה בירי פגזים על־ידי הטנקים או התותחים נגד טנקים או פצצות PIAT לעבר הבניין ולעבר בניינים שמהם אפשר היה לירות לעברו וברי פצצות עשן ממרגמות סביב הבניין ודרכי הגישה אליו. לאחר מכן בחנו הפלסים את השטח בין הבניינים כדי לפנות מוקשים ומטענים, פרצו דלתות ומלכודים ואז הסתערו הרגלים לתוך הבניין כדי לכבוש אותו בקרב מגע, שכלל הטלת כמה רימונים לכל חדר והסתערות לתוכו לקרב פנים־אל־פנים.

חייל קנדי עם מטול פצצה נגד טנקים מסוג PIAT

כאשר בניינים סמוכים נגעו זה בזה למדו הקנדים לעבור דרך הקירות באמצעות מטעני נפץ שפרצו חורים. כאשר הבניינים היו קרובים מספיק, אבל לא נגעו זה בזה, הם בנו מעין גשרים מאולתרים שאפשרו מעבר מחלון לחלון או מגג לגג. הקנדים למדו שבכל מקרה שהדבר אפשרי, עדיף לחדור לבניין מן הגג או מהקומה העליונה ולכבוש אותו מלמעלה למטה ולא מלמטה למעלה.

¹³ התחמושת של ה־PIAT (Projector Infantry Anti-Tank) לא הייתה רקטה, אלא פצצה דומה לפצצת מרגמה שהועפה למטרה באמצעות שילוב של קפיץ חזק ותחמיש הודף.

לקח חשוב היה שיש צורך להבטיח טיהור של כל בניין ובניין. הדבר חייב תכנון פרטני של כל מפקד גדוד כדי לוודא שלא דילגו על אף בניין בגזרתו. התוצאה הייתה התקדמות אטית מאוד אבל בטוחה יותר (מימוש עקרון האבטחה). יש להדגיש שלקנדים לא היו הגבלות של זמן להשלמת הקרב.

הקנדים למדו שכאשר הם נדרשים לחצות רחוב תחילה יש להציף את הרחוב במסכי עשן מכל סוגי האמצעים הקיימים. במהלך 7.5 ימי-הקרב על העיירה ירה אחד הגדודים הקנדיים כ- 2,000 פצצות-עשן ממרגמות 52 מילימטרים (המקור אינו מפרט איזה מהם).¹⁴ כמו כן, הם למדו שבכל בניין שכבשו צריך להציב כוח שיחזיק בו כדי למנוע הסתננות חזרה של הגרמנים לתוכו. הכוחות האלה באו על חשבון הכוחות שהוקצו להמשך ההתקפה, ולכן בפועל, עקב היעדר מספיק כוחות, לא יכלו לממש את הלקח. דבר נוסף שהם למדו היה, שיש לסרוק ביסודיות כל בניין שאליו נכנסו כדי לאתר מלכודות ומנהרות ולנטרל אותן.

הקנדים התקשו לסייע לכוחות התוקפים בירי בכינון עקיף בשל הסמיכות של הכוחות היריבים ובשל הדיוק הנמוך של ירי בשיטה הזאת. לפיכך, תותחי השדה וממרגמות בינוניות שימשו בעיקר כדי לבודד גזרה באמצעות הפגזה מעבר לתחום ההסתערות או באמצעות הפגזות הטרדה על העורף הגרמני שמטרתן הייתה להקשות על המגנים לתגבר ולתספק את כוחותיהם הקדמיים. ירי תלול מסלול גרם למגן להתרחק מגגות ומקומות עליונות, ואפשר מעבר בטוח יחסית מבניין לבניין דרך הקומות העליונות.

הקנדים התקשו לספק באופן שוטף תחמושת, חלקי חילוף לנשק שהתקלקל, מזון ומים לכוחות הקדמיים – זאת משום שצלפים גרמנים הסתננו למרחב העורפי של הגדודים ובשל הפגזות של מרגמות גרמניות על המרחב הזה. כך, לדוגמה, ניסיון להעניק לחיילים ארוחת חג מולד חגיגית בעורף של אחד הגדודים עלה בנפגעים רבים מצלפים גרמנים בזמן שהחיילים נעו אחורה וחזרו לקו הקדמי בסבבים.

¹⁴ ראו:

Anon., "The British Discuss Combat in Towns", *Intelligence Bulletin Vol 2, No 12*, August 1944, p 75. <https://ia800308.us.archive.org/7/items/1944-08IntelligenceBulletinVol02No12/1944-08IntelligenceBulletinVol02No12.pdf>.

בלחימה בתוך הבתים הנשק העיקרי היה רימוני יד - כמה רימונים הוטלו לתוך כל חדר לפני שנכנסו לתוכו. בכל מעבר קומה הוטלו קודם כמה רימוני יד דרך גרם המדרגות. אחת הסיבות שהעדיפו לתקוף מן הקומה העליונה לתחתונה הייתה להקל על הטלת הרימונים. לעתים פרצו חורים ברצפות כדי להטיל דרכם רימוני יד לחדרים שמתחת.

סיוע טנקים:

הטנק הראשון התקדם ברעש לאורך הרחוב. [...] מטווח 25-30 מטרים פוצץ את קיר בית־הספר באמצעות תותח ה־75 מילימטרים שלו. [שני טנקים נוספים הצטרפו אליו בירי תותחים ומקלעים לתוך בית־הספר] [...] ירי התותחים ונפילת הקירות יצרו ענני אבק סמיכים עד שלא נזקקנו להפעלת פגזי עשן. [...] כיתת הרגלים הראשונה זינקה לכביש וחצתה אותו בריצה מהירה. החיילים התאמצו לעלות על חורבות הקיר שרוסק לקרקע ונכנסו לתוך בית-הספר.¹⁵

הטנקים לא יכלו לסייע בכל מקום משום שרוב הרחובות היו צרים מדי לכניסת טנקים. גם ברחובות שהיו רחבים מספיק נדרש מאמץ רב לפינויים לפני כניסת הטנקים בשל מספרם הרב של המוקשים, המטענים נגד טנקים ועיי החורבות שהערימו הגרמנים לרוחבם.

התמודדות עם צלפים ועמדות המקלעים של המגן:

עד מהרה למדו הקנדים שכל חציית כביש מחייבת ליצור תחילה ענני עשן סמיכים כדי להסתיר את החיילים החשופים מצלפים, ממקלענים או מסתם רובאים גרמנים. ואולם, בכך לא די, שכן עדיף היה לפגוע בכוח הגרמני מאשר רק להסתתר מפניו. לפיכך, לפני שחצו רחוב, הקצו הרגלים תצפיתנים שיאתרו מהיכן יורים לעברם, ועשו פעולות שונות כדי לגרור ירי תוך מזעור הסכנה להיפגעות (תנועה מהירה בדילוגים, שימוש בהטעיות שונות וכדומה). לאחר שתצפיתן איתר עמדה שממנה ירו הגרמנים קידמו הקנדים טנקים או תותחים נגד טנקים נגררים לטווח של עשרות מטרים מן העמדה של הגרמנים, ואלה ירו לתוכה בכיוון ישיר כמה עשרות פגזים - שילוב של פגזים חודרי שריון ופגזים נפיצים.

התמודדות עם מוקשים, מטענים מופעלים מרחוק ומלכודים שונים:

הקנדים התקשו להתמודד עם האמצעים האלה, למעט בפינוי ידני. כדי לאפשר לפלסים לגשת לאמצעי היו צריכים להעניק להם חיפוי באש ובעשן. הם העדיפו, כאשר הדבר ניתן, לא

¹⁵ <http://canadiansoldiers.com/history/battlehonours/italiancampaign/ortona.htm>

לגשת למטענים ולמוקשים השונים, ובמקום זאת ירו פגזים מתותחי טנקים או תותחים נגד טנקים לעבר מקומות חשודים, למשל, דלתות, ובמקרים אחרים העדיפו לפרוץ קירות כדי לעקוף את האזור החשוד. את סוללות החורבות שחסמו את הכביש הראשי פינו ממוקשים וממטענים באמצעות ירי על הסוללה בכיוון ישיר של פגזים נפצים מתותחי טנקים או מתותחים נגד טנקים.

פלוגות ומחלקות שנשחקו עקב מספר רב של אבדות לא הוצאו לאחור, אלא הוזנו במפקדים ובחיילים חדשים שהובאו מהעתודות של הפלוגות והגדודים,¹⁶ בין היתר מגדודים אחרים שבאותה עת לא השתתפו בלחימה. אלה הוזנו גם במפקדים ובחיילים חדשים שהגיעו מקנדה לאוגדה, הוקצו לחטיבה והיא הקצתה אותם לגדודים לפי הצורך. במהלך הקרב, גדוד הרגלים השלישי של החטיבה, שלא השתתף בו, לא קיבל חיילים חדשים. התברר ששילוב המפקדים והחיילים החדשים היה בעייתי מאוד, ורבים מהם נפגעו בשעות הראשונות של הגעתם לחזית בשל חוסר הניסיון שלהם בתנאי הלחימה. חלק מהם הועברו מתפקידי מנהלה בחטיבה ובאוגדה, והיו אף חיילים שלא הייתה להם הכשרה מספקת לשימוש בנשקם האישי.

אילו הופעלו בקרב אוֹרְטוֹנָה אמצעים חדישים בני ימינו

"מה היה אילו?" זוהי שאלה שההיסטוריון אינו רשאי לשאול, ואילו איש המקצוע חייב לשאול. בלי לבחון את השאלה "מה היה אילו?" לא ניתן להפיק לקחים. בתת הפרק הזה אתייחס לכמה אמצעים שלא היו בידי היריבים ב־1943, וניתן להניח שקיומם היה משפיע על התנהלות הקרב.

אמצעי ראיית לילה:

ככלל, הקנדים העדיפו לתקוף רק ביום ואילו הגרמנים העדיפו לתקוף רק בלילה. הימצאות אמצעי ראיית לילה בידי היריבים הייתה יכולה לשנות את ההעדפות הללו, שכן אחת הסיבות להצלחה של הגרמנים בהסתננות לילה לעורף של הקנדים או בפשיטות הנגד שלהם הייתה הקושי של הקנדים לראותם. עם זאת, במקרים רבים ניצלו הגרמנים את המנהרות שחיברו רבים ממרתפי הבניינים הסמוכים זה לזה, ובמקרים אלה אמצעי ראיית הלילה לא היו משנים באופן מהותי את המצב.

¹⁶ בכל פלוגה ובכל גדוד הוחזקו תחלופות - מפקדים וחיילים שלא השתתפו בקרב עד שמפקד הפלוגה הודיע שהצטברות האבדות מחייבת תגבור של הכוח התוקף.

נשק נגד טנקים:

התותחים נגד טנקים שהיו ברשות הגרמנים היו מסורבלים, והיה קשה לניידם מעמדה לעמדה. לפיכך, מרגע שתותח נגד טנקים כזה החל לירות, לרוב הייתה זו רק שאלה של זמן עד שהושמד. אילו היו בידי הגרמנים מטולי רקטות אישיים נגד טנקים, כמו האר־פי־ג'י או הלאו, היו הקנדים מתקשים הרבה יותר להשתמש בטנקים ובתותחים נגד טנקים שלהם, והקושי הזה היה מצמצם את אחד היתרונות המובהקים של הקנדים - עוצמת אש. היתרון של הקנדים היה גם בהתקפה (פגיעה בעמדות אויב לקראת הסתערות) וגם בהגנה (התמודדות עם התקפות נגד מצד הגרמנים).

מספר רב של מטולים מן הסוג הזה בידי הגרמנים היה מעניק לגרמנים תחליף להיעדר טנקים ותותחים קלים שיסייעו להם בהתקפות הנגד שלהם. יש לציין, שכמה חודשים לפני הקרב החל הצבא הגרמני להצטייד במטולים אישיים נגד טנקים, ואולם, בניגוד לפיאט הבריטי, שני הדגמים שנכנסו לשימוש פלטו לאחור בעת הירי רשף חזק מאוד שמנע שימוש בהם מתוך מבנה סגור, שכן המפעילים נכוו מהחזר הרשף מן הקירות שמאחוריהם. ייתכן שהגדוד שהגן על אֶרְטוֹנָה עדיין לא קיבל מטולים כאלה, או שהיו בידי כמה מטולים, אבל השימוש בהם היה מצומצם כל־כך עד כי לא הותיר רושם על הקנדים שתיארו את חוויותיהם להיסטוריונים.

הטנקים:

הטנקים היום גדולים יותר, במיוחד רחבים יותר. משמעות הדבר היא שכיום לא ניתן להכניס טנקים לחלק מן הרחובות שאליהם הכניסו הקנדים טנקים. התותחים הגדולים יותר של הטנקים של ימינו לא היו משנים הרבה - מספר הפגזים הדרוש להשגת השמדה של עמדת אויב היה פוחת, אבל ממילא בטנקי השרמן אז היו בערך פי 2.5 פגזים מאשר בטנקים של ימינו.

נגמ"שים כבדים:

במקום תנועה רגלית חשופה, השימוש בנגמ"שים בעלי מיגון משופר, למשל, הנמ"ר, היה מאפשר תנועה מהירה יותר על הכביש הראשי. אם היו מצליחים להפתיע את הגרמנים ייתכן שהקנדים היו חודרים עמוק יותר כבר בימים הראשונים ומקצרים את משך הקרב. מנגד, החשש של הטנקיסטים הקנדים מפני מטענים היה עלול להשפיע גם על הלוחמים היושבים בנגמ"ש כזה, הגם שנדרש מטען הרבה יותר גדול כדי להשמיד נמ"ר ממה שנהגו להניח הגרמנים. ואולם,

הגרמנים לא היו מוגבלים בגודל המטענים שהניחו אלא בהערכתם את הצורך, ולכן פשוט היו מגדילים את המטענים.

יתר על כן, כיוון שגם הרחובות שהיו רחבים מספיק לתנועה של נגמ"שים כאלה, היו צרים למדי, לכן, מטען שהיה קורע זחל של נגמ"ש, גם אם לא היה משמיד אותו, היה חוסם את הרחוב באופן שלא היה מאפשר תנועה לאורכו עד שיסתיים חילוץ הכלי הפגוע. בכל מקרה, תנועה מהירה של הרגלים על גבי נגמ"שים לא הייתה חוסכת בסופו של דבר את הצורך לרדת מהנגמ"שים כדי לטהר את הבניינים, כולל אלה שחלפו על-ידם בהסתערות הראשונה.

דחפורים משוריינים:

דחפורים משוריינים היו מועילים מאוד בפריצת סוללות העפר שחסמו את הכביש הראשי וגם בהרחבת חלק מן הרחובות הצרים. מנגד, הדחפורים האלה רגישים יותר מטנקים לנשק נגד טנקים, בייחוד לתחמושת קליעית חודרת שריון מן הסוג שבו השתמשו התותחים נגד טנקים של הגרמנים.

אמצעים לפינוי מוקשים ומטענים:

נראה ששימוש באמצעים המועפים לפריצת מעברים בזירות מוקשים ומטענים היה משנה מאוד את יכולת התנועה של הכוחות התוקפים דרך הרחובות הממוקשים והממולכדים. כך, למשל, שימוש בצפע שריון היה מקצר באופן משמעותי את הזמן שהתבזבז לקנדים בפינוי הרחובות כדי לקדם את הטנקים שלהם. לאמצעי הזה יש שתי מגבלות משמעותיות:

- מרחק הפינוי קצר יחסית, והדבר מחייב ריכוז כלים רבים כדי ליצור רצף של פינוי לאורך כל רחוב.
- הנזק האגבי ניכר - במקרה של רחוב צר יחסית האמצעי הזה יכול למוטט קירות של בניינים לתוך הרחוב. המגבלה הזאת תלויה בשיטת הבנייה - הבניינים באוֹרְטוֹנָה נבנו מלבנים מלאות או האבנים מסותתות - ללא שלד בטון. בשיטת הבנייה המקובלת באזורנו זו בעיה פחות קשה. עם זאת, שימוש באמצעים כאלה כאשר הבתים משני צדי הרחוב **מאוכלסים**

עלול לגרום לנפגעים רבים בקרב האזרחים. הפגיעה באזרחים לא הייתה שיקול משמעותי בבחירת דרכי הפעולה על-ידי הקנדים והגרמנים, אבל היא כן שיקול מרכזי בצה"ל.¹⁷

נשק מדויק:

הימצאות נשק מדויק הייתה מעניקה לשני הצדדים יכולת להזמין אש מסייעת עוצמתית יותר בכיוון עקיף. ואולם, עדיין הייתה נותרת הבעיה של איתור האויב והזדהות במרחב - באיזה בניין נמצא האויב ובאיזה בניין נמצאים כוחות עמיתים. בשל צורת הבנייה סביר להניח שהטלת חימוש כבד על בניין מסוים הייתה גורמת לנפגעים גם בבניינים הסמוכים, ולכן היה נדרש מרחק ביטחון גדול יחסית או שימוש בחימוש קל יחסית. שתי הדרישות האלה היו מצמצמות מאוד את יעילותו של הנשק הזה.

כלי טיס וכלי רכב קרקעיים מופעלים מרחוק:

אחד החידושים הטכנולוגיים המפליגים ביותר שפותחו מאז 1943 הוא כלי טיס וכלי רכב מופעלים מרחוק. אלה קיימים במגוון גדלים ויש להם מאפייני הפעלה מגוונים. המאפיינים הטקטיים של **כלי הטיס הגדולים המופעלים מרחוק** (כטמ"מים) אינם שונים באופן מהותי מאלה של כלי הטיס המאוישים - האיכות של אמצעי התצפית המורכבים היום על כלי טיס גבוהה הרבה יותר מזו שהייתה באותה עת, אבל היתרון העיקרי שלהם אינו באיכות התמונה, אלא ביכולת לשדר את התמונה בזמן-אמת לצופה, ביכולת לצלם סרט ולא רק תמונות נייחות וביכולת לצלם גם בלילה. השילוב הזה, צפייה בזמן-אמת בסרט מעקב, מעניק סיכויים טובים לאין ערוך לגלות את האויב ולעקוב אחריו וכן לעקוב אחר הפעילות של כוחות עמיתים - שני תנאים הכרחיים להפעלת נשק מדויק.

ברור שאם רק לצד אחד הייתה יכולת כזאת, הוא היה נהנה מיתרון משמעותי בניהול יעיל יותר של הקרב. עם זאת, מכיוון שרוב הכוחות שהו רוב הזמן בתוך הבניינים ונעו דרך קירות או דרך מנהרות, סביר להניח שגם אם היה שיפור מסוים ביכולות לאתר את האויב ושיפור משמעותי ביכולת לעקוב אחר התנועה של כוחות עמיתים (אם אלה היו מסמנים על הגגות את הבניינים שבהם הם נמצאים) - בסופו של דבר לא היה זה שיפור מכריע. אם לשני היריבים הייתה יכולת

¹⁷ למעשה, נוכחות של אזרחים - הן ידידותיים והן עוינים - לא הייתה שיקול מרכזי באף צבא במלחמת-העולם השנייה. בצרפת, בבלגיה ובהולנד נחרבו שכונות שלמות, עיירות וכפרים רבים ורבות אזרחים נהרגו בהפצצות ובהפגזות של כוחות בעלות הברית המערביים שבאו לשחררם מן הכיבוש הגרמני.